

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Навчально-науковий інститут української філології та журналістики
Кафедра української мови

Кваліфікаційна робота
магістра

з теми: **ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
МОВОТВОРЧОСТІ ВОЛОДИМИРА ЛИСА**

Виконала:

здобувачка вищої освіти 2 курсу
групи Ukr1-M22z освітньо-професійної
програми Середня освіта (Українська
мова і література) другого
(магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 014 Середня освіта
(Українська мова і література)
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Димид Марія Михайлівна

Керівник: **Ладиняк Н.Б.**, кандидат
філологічних наук, доцент, доцент
кафедри української мови

Рецензент: **Щегельський В.В.**,
кандидат філологічних наук, ст.
викладач кафедри історії української
літератури та компаративістики

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1.	
Теоретичні засади вивчення лексики та лексичних одиниць	7
1.1. Теоретичні напрацювання з лексики в українському мовознавстві	7
1.2. Актуалізація лексики: дослідження, проблематика, стан вивчення ...	13
1.3. Теоретичні засади дослідження фразеологізмів	20
1.3.1. Основні етапи вивчення фразеології	20
1.3.2. Лінгвокультурологічний та лінгвокогнітивний напрями вивчення фразеології	25
Висновки до 1 розділу	37
РОЗДІЛ 2	
Лексичні особливості творів Володимира Лиса «Соло для Соломії» та «Століття Якова»	39
2.1. Лексико-тематичні групи одиниць	39
2.2. Лексичні діалектизми	42
2.3. Полонізми як маркер стилю Володимира Лиса	45
2.4. Просторіччя, обценна лексика, вульгаризми у творах письменника	48
2.5. Функціонування історизмів та архаїзмів у романах В. Лиса	54
2.6. Функціонування фразеологізмів в романах «Століття Якова» та «Соло для Соломії»	62
Висновки до 2 розділу	68
РОЗДІЛ 3	
Методика навчання лексики та фразеології	70
3.1. Етапи вивчення лексичного матеріалу	70
3.2. Формування лексичних навичок	73
3.3. Вправи з вивчення лексикології	79
3.4. Методи вивчення фразеологічного матеріалу	84
3.5. Тренувальні вправи	85
Висновки до 3 розділу	86
ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	90

ВСТУП

Сучасна українська літературна мова є важливим чинником культурного розвитку нації, втілюючи в собі багатогранність мови та стилістичну різноманітність. Водночас, вивчення та аналіз творчості визначних письменників є ключовим завданням для розкриття особливостей їхньої літературної майстерності та внеску в розвиток літературної мови. У цьому контексті пропонується робота присвячена дослідженню лексичних особливостей у творах видатного українського письменника Володимира Лиса. Планується також аналізувати контекстуальне використання лексичних одиниць та вивчити їх взаємозв'язок зі змістом та структурою творів.

В рамках дослідження будуть розглянуті такі аспекти, як вживання лексичних одиниць, їх семантика, стилістичні особливості та роль у створенні образів та атмосфери у творах Володимира Лиса. Особлива увага буде приділена аналізу специфічних лексичних засобів, включаючи архаїзми, діалектні вислови, фразеологізми, термінологічні одиниці та інші маркери лексичної експресивності.

Дослідження лексичних особливостей у творах Володимира Лиса має велике значення для літературознавства та мовознавства. Воно допоможе виявити стилістичні особливості письменника, його індивідуальний підхід до мови та виразності, а також розкрити семантичні нюанси та контекстуальні значення лексичних одиниць, що сприятиме глибшому розумінню його творчості та внеску в розвиток української мови та літератури. Очікується, що результати дослідження сприятимуть не лише поглибленню наукового розуміння лексичних особливостей у творах Володимира Лиса, але й збагаченню підходів до лінгвістичного аналізу тексту загалом. При цьому, впровадження отриманих результатів може бути корисним для викладання аналізу текстів та розробки програм навчання, спрямованих на розвиток мовленнєвої компетенції та стилістичної майстерності у майбутніх фахівців. В рамках дослідження будуть

розглянуті такі аспекти, як вживання лексичних одиниць, їх семантика, стилістичні особливості та роль у створенні образів та контексту в творах Володимира Лиса.

Особлива увага буде приділена аналізу специфічних лексичних засобів, включаючи архаїзми, діалектні вислови, фразеологізми, термінологічні одиниці та інші маркери лексичної експресивності. Дослідження лексичних особливостей у творах Володимира Лиса має велике значення для мовознавства. Воно допоможе виявити стилістичні особливості письменника, його індивідуальний підхід до мови та виразності, а також розкрити семантичні нюанси та контекстуальні значення лексичних одиниць, що сприятиме також і глибшому розумінню його творчості.

Описаний дослідницький проєкт покладається на теоретичні основи лінгвістичного аналізу тексту та стилістики, а також на аналіз попередніх досліджень, які стосуються лексичних особливостей у творах Володимира Лиса. Дослідження базуватиметься на літературному корпусі творів Володимира Лиса та використовуватиме методи лінгвістичного аналізу тексту, лексичного, стилістичного, порівняльного аналізу. В процесі дослідження будуть використані як кількісні, так і якісні підходи для більш об'єктивного та глибшого розуміння лексичної системи та її функцій у творах письменника.

Актуальність роботи полягає в ширшому та детальнішому опрацюванні, оскільки творчість В. Лиса посідає особливе місце в сучасній українській прозі. Його твори відрізняються оригінальним стилем та багатством мовних засобів, що фокусує увагу вчених, які вивчають тексти з лінгвістичного погляду. Дослідження лексико–фразеологічних особливостей у творах Володимира Лиса допоможе глибше розкрити його літературний стиль, виявити унікальні риси мовної особистості та розуміння світу письменником.

Об'єктом дослідження є романи В. Лиса «Соло для Соломії» та «Століття Якова».

Предметом дослідження є лексичні й фразеологічні одиниці у творах Володимира Лиса.

Метою дослідження є опрацювати та дослідити особливості вживання лексико-фразеологічних одиниць у творах В. Лиса.

Досягнення цієї мети передбачає опрацювання наступних **завдань**:

- опрацювати теоретичні підходи до лексичного аналізу текстів;
- розглянути актуалізацію лексичних одиниць як засіб експресивного забарвлення художнього тексту;
- проаналізувати тексти автора, виявити необхідні для наукового дослідження одиниці;
- здійснити лінгвістичний аналіз лексико-фразеологічних одиниць та пояснити особливості їх вживання у досліджених текстах.

Наукова новизна роботи полягає в необхідності детального та комплексного аналізу лексичних особливостей у творах Володимира Лиса. Мовний стиль цього письменника, використання експресивної лексики, засоби передавання мовлення персонажів, емоційно-експресивні засоби нині є недостатньо вивченими.

Матеріалом для дослідження стали твори В. Лиса «Століття Якова» та «Соло для Соломії»

Методи дослідження. Вирішення поставлених завдань досягається шляхом застосування різних методів наукового аналізу: часткових, зокрема *описового*, що використовується для лінгвістичної характеристики лексико-фразеологічних одиниць; *етимологічного*, що полягає в з'ясуванні первинного значення слова та визначенні його мотивації; *лінгвокультурологічного*, що застосовується для виявлення та характеристики лінгвокультурних компонентів лексико-фразеологічних одиниць.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що його результати закладають підґрунтя вивчення лексико-фразеологічного складу української мови в лінгвокультурологічному аспекті та перебігу процесів у лексиці та фразеології на матеріалі творів Володимира Лиса.

Практична значущість одержаних результатів зумовлена тим, що матеріали дослідження можуть бути використані в написанні навчальних

підручників і посібників із курсу лексикології, в укладанні ідеографічного словника української мови, у викладанні академічних курсів, а також у роботі наукових семінарів, присвячених питанням лексичної семантики слова. Результати дослідження можуть бути значущими для суміжних дисциплін: етнолінгвістики, лінгвокультурології, фольклористики.

Апробація роботи. Основні результати дослідження обговорювалися на звітній конференції студентів і магістрантів (Кам'янець-Подільський, 04 – 05 квітня 2023 р.), XI Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих учених "Подільська регіональна лексикологія: стан і перспективи" (12 квітня 2023 р., м. Вінниця) та на засіданні кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (листопад 2023 р.).

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків до розділів, загальних висновків та списку використаної літератури, що налічує 88 позицій. Загальний обсяг роботи – 98 сторінок.

ВИСНОВКИ

У пропонованій роботі було досліджено лексичні особливості творів Володимира Лиса. У теоретичній частині розглянуто основні праці науковців з лексикології, лексичних особливостей художніх творів, актуалізованих лексичних одиниць, актуалізації на рівні тексту. Зроблений огляд основних праць із лінгвістики тексту.

Основна увага була надана аналізу специфічних лексичних засобів, включаючи архаїзми, діалектні вислови, фразеологізми, термінологічні одиниці та інші маркери лексичної експресивності. Першою досліджуваною лексичною групою були лексичні діалектизми. Їх кількість складе 40 відсотків від загальної кількості досліджуваних одиниць. У цьому творі такі лексеми несуть певне смислове навантаження. Використання автором цих одиниць якнайкраще зображує особливості побутового мовлення людей, надає йому колориту, значно прикрашає та урізноманітнює «полотно твору».

Наступною лексичною групою у пропонованій роботі були полонізми. Їх кількість складала приблизно 30 відсотків від усіх досліджуваних одиниць. Оскільки письменник родом із Волині, а точніше з села Згорани, що розташоване неподалік Польщі, то цілком логічним бачиться використання у текстах полонізмів. Особливо велику кількість запозичень із польської мови має твір «Століття Якова». Як зазначено в роботі, це пояснюється тим, що дія твору відбувалася в часи, коли територія Волині була під домінуючим впливом польської республіки. Польською мовою послуговуються та здебільшого спілкуються не лише поляки, але й українці, що є наслідком чужорідного мовного впливу на регіон.

Третя лексична група – обценна лексика, вульгаризми та невмотивовані росіянізми. У творі обценна лексика є засобом передачі колоритного мовлення місцевого населення. Також така лексика є проявом емоційних змін у свідомості людей і необхідною для зображення певних експресивних подій та ситуацій.

Незважаючи на дотримання мовних норм, головні та другорядні герої твору «говорять» досить просто, але при цьому специфічно, що відбиває реалії тогочасного життя. Інвективна лексика в творі не лише додає колориту, а й змушує звернути на себе увагу незвичністю свого використання. Тут уживається не лише традиційна обценна лексика, а й специфічна регіональна.

Останньою лексичною групою у роботі були історизми та архаїзми. Автор вживає їх для надання тексту художньої забарвленості. Також вживання даної лексики у творі свідчить про глибокі знання автором історії, оскільки подекуди зустрічаються історизми, що навряд чи відомі широкому загалу читачів.

Дослідження лексичних особливостей у творах Володимира Лиса має велике значення для лінгвістичного аналізу тексту та мовознавства в цілому. Воно допоможе виявити стилістичні особливості мови письменника, його «мовний портрет», а також розкрити семантичні нюанси та контекстуальні особливості лексичних одиниць, що сприятиме глибшому розумінню його творчості.

Теоретичні дослідження фразеології охоплюють у сучасній лінгвістиці широке коло проблем. Виділяємо декілька основних: вивчення фразеологізму як основної одиниці фразеології, функціонування фразеологізмів у мові, мовленні, визначення методів дослідження тощо. Однак, незважаючи на помітні досягнення у дослідженні фразеології, актуальними продовжують залишатися проблеми, що стосуються специфіки фразеології як лінгвістичної дисципліни, семантики і форми фразеологічних одиниць, класифікації фразеологізмів, джерел їх виникнення, системних зв'язків у фразеологічній системі, розвитку діалектної фразеології, місця фразеологічних одиниць у мові письменників, еволюційних процесів у фразеологічному фонді тощо.

Розглянуті нами класифікаційні схеми кожна по-своєму допомагає з'ясувати природу фразеологічних одиниць, схарактеризувати особливості їх функціонування й еволюцію їх у системі мови.

Лінгвокогнітивний підхід дає змогу аналізувати всю сукупність чинників,

які впливають на процес спілкування, а також систему феноменів, що відображають національну специфіку ментально-лінгвального комплексу, з одного боку, а з іншого – визначають національно-культурну специфіку самої фразеології. Лінгвокогнітивний аналіз включає як поняття, що вже перевірені часом (семантична структура, оцінка, емотивність, стилістична маркованість, генетична класифікація), так і нові підходи до когнітивного світосприйняття.

Семантика фразеологізмів, незважаючи на інтенсивність та тривалість її вивчення, залишається центральною проблемою фразеології. Це пов'язано з невирішеністю цілої низки питань, які мають принципово важливе значення для подальшого розвитку фразеологічної науки. Існують, зокрема, значні розбіжності у розумінні сутності фразеологічного значення, у тлумаченні аспектів змістової структури фразеологічної одиниці, її смислового обсягу, у визначенні категоріальних ознак фразеологізму. Залишається спірною проблема семантичної цілісності фразеологічної одиниці порівняно зі словом, можливість моделювання семантики фразеологізму тощо. Саме лінгвокультурологія орієнтована на створення цілісної картини культурного впливу на мову й мовлення з огляду на глибинні семантичні рівні культурної репрезентації та на системне представлення одиниць мови й культури в їхній кореляції та взаємодії.

Зміст лексичного аналізу тексту полягає у з'ясуванні ролі лексичних засобів. Завдання вчителя-словесника полягає в тому, щоб навчити добирати лексику для створення текстів певного стилю, жанру, типу мовлення, показати учням як впливають лексичні одиниці на розкриття теми, головної думки, авторського ставлення до висловлюваного.

Одним із найважливіших методів перетворення набутих знань у відповідні уміння й навички, є метод вправ. Практичні мовні вправи необхідні під час опрацювання будь-якої теми. Доповнюючи інші методи навчання та розширюючи свою багату методику, високоефективні за результатами, мовні вправи набувають статусу самостійного навчального методу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Алефіренко 1987: Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків : Вища школа, 1987. 133 с.
- Алефіренко2010: Алефіренко М. Ф. Лінгвокультурологія. Київ, 2010. 288 с.
- Бабич 1970-71: Бабич Н. Д. Фразеологія української мови: навчальний посібник : у 2 ч. Чернівці, 1970–1971. Ч. 1. 63 с. ; Ч. 2. 90 с.
- Баллі 1961: Баллі Ш. Французька стилістика. Київ, 1961. 394 с.
- Білоноженко 1984: Белоноженко В. М. Фразеологическое значение и способы его разработки в словаре : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Киев, 1984. 24 с.
- Білоноженко 1989: Білоноженко В. М., Гнатюк І. С. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів. Київ : Наукова думка, 1989. 156 с.
- Бондар 2002: Бондар О. І. Екологія українського слова: аспекти і проблеми. *Мовознавство: Доп. та повідомл. IV Міжнар. конгр. Україністів. Відп. ред. В. В. Німчук*. Київ: Пульсари, 2002. 420 с.
- Боярова 1981: Боярова Л. Г. Синонимия глагольных фразеологических единиц современного украинского литературного языка : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Харьков, 1981. 20 с.
- Булаховський 1975: Булаховський Л. А. Вибрані праці: У 5-ти т. Т. 1. Загальне мовознавство. Київ, 1975. 615 с.
- Венжинович 2018: Венжинович Н. Ф. Фраземіка української літературної мови: когнітивний та лінгвокультурологічний аспекти : дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01 / Інститут української мови НАН України. Київ, 2018. 503 с.
- Венжинович 2018а: Венжинович Н. Ф. Фраземіка української літературної мови: когнітивний та лінгвокультурологічний аспекти : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01 Київ, 2018. 43 с.
- Вихованець 2000: Вихованець І.Р. Форма слова. *Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін.* Київ : Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

- Волекжаніна 2012: Волекжаніна Ю. Семантико–стилістичні модифікації застарілої лексики, актуалізованої в сучасній українській періодиці. Лінгвістичні студії: Збірник наукових праць. 2012. URL: <https://litmisto.org.ua/?p=8074>
- Гайдученко 2014: Гайдученко Г.М. Історизми та архаїзми як основні виражальні засоби історичної стилізації. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream>
- Гайдученко 2015: Гайдученко Г. М. Актуалізація лексичних одиниць української мови кінця XX – початку XXI століття. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика. Херсон, 2015. Вип. 22. С. 58–61
- Галинська 2011: Галинська О. М. Фразеологізми як знаки культурної інформації. *Проблеми зіставної семантики* : збірник наукових статей. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2011. Вип. 10. Ч. 2. С. 72–76.
- Гнатюк 1982: Гнатюк И. С. Трансформация традиционных фразеологизмов в языке современной украинской художественной прозы : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Киев, 1982. 24 с.
- Головіна 2011: Головіна Н. Б. Топонім як національний виразник фразеологічної системи побажань (на матеріалі німецької та української мов). *Проблеми зіставної семантики* : збірник наукових статей. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2011. Вип. 10. Ч. 2. С. 77–82.
- Горошкіна 2012: Горошкіна О. М. Теорія і практика навчання української мови в старших класах. Харків : Основа, 2012. 171 с.
- Грищенко 2002: Сучасна українська літературна мова: підручник / За ред. А. П. Грищенка. Вид. 3-тє. допов. Київ. 2002. 439 с.
- Громик 2015: Громик Ю. Лексичні запозичення з польської мови в поліській говірці с. Липне. *Pogranicza słowiańskie w opisach językoznawczych. W 110 rocznicę urodzin Profesora Władysława Kuraszkiewicza (1905–1997). pod red. F. Czyżewskiego, M. Olejnika, A. Pihan-Kijasowej*. Lublin ; Włodawa, 2015. S. 67–72.
- Громик 2023: Як писали Леся Українка, Улас Самчук, Володимир Лис:

волинсько–поліський діалект в художній літературі. URL: <https://suspilne.media/477580–ak–pisali–lesa–ukrainka–ulas–samcuk–volodimir–lis–volinsko–poliskij–dialekt–v–hudoznij–literaturi/>

- Дубчак 2007: Дубчак О. П. Мовна картина світу як об'єкт лінгвістичного дослідження. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови* : збірник наукових праць. 2007. Вип. 3. С. 205–211.
- Дудик 2003: Дудик М.П. Активізація – актуалізація – реактивація (лексики). *Культура слова*. № 62. Київ, 2003. С. 30–33.
- ЕСУ: Енциклопедія сучасної України. Номінація. URL: <https://esu.com.ua /article-73456>
- Єльнікова 2019: Єльнікова Н. І. Просторічна лексика у системі сучасної української мови. / зб. матеріалів кон–ференції. Т. 11. Харків : ХНУРЕ, 2019. С. 47 – 48.
- Єфименко 2005: Єфименко О. Є. Концепт «степ» в українській мові: словникова, текстова і психолінгвістична парадигма : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2005. 19 с.
- Жуйкова 2011: Жуйкова М. В. Образна основа фразеологізмів і фреймове моделювання. *Славянская фразеология в синхронии и диахронии* : сборник научных статей. Гомель : ГГУ им. Ф. Скорины, 2011. Вып. 1. С. 22–26.
- Кабиш 2007: Кабиш О. О. Зміни в семантичній структурі та функціонуванні маркованої лексики. Дис. канд. філол. наук. Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ. 2007. 234с.
- Карпіловська 2013: Активні ресурси сучасної української номінації. Ідеографічний словник нової лексики / Клименко Н. Ф. та ін.; за ред. Є. А. Карпіловська. Київ. 2013
- Ковалів 2007: Ковалів Ю. Літературознавча енциклопедія/ Автор-укладач Юрій Ковалів. Т. 2. Київ: Академія, 2007. 346 с.
- Ковтунець 2017: Ковтунець О. С. Актуалізація лексики української літературної мови кінця XX – початку XXI століття: автореф. дис. на здобуття наук.

- ступеня д-ра філол. наук :10.02.01. Київ, 2017. 344 с.
- Козубай 2012: Козубай В. І. Погляд на фразеологізми крізь призму лінгвокультурології (на прикладі англійської мови). *Мова і культура*. 2012. Вип. 15. Т. 2. С. 65–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mik_2012_15_2_14 (дата звернення: 19.10.2019).
- Коломієць 1986: Коломієць М. П. Фразеологічна синоніміка української мови. Дніпропетровськ : ДДУ, 1986. 80 с.
- Кононенко 2008: Кононенко В. І. Мова у контексті культури : монографія. Київ ; Івано-Франківськ : Плай, 2008. 390 с.
- Кононенко 2008а: Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія. Київ : Вища школа, 2008. 327 с.
- Конопленко 1986: Конопленко Е. Г. Адвербиальные фразеологические единицы современного украинского языка : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02. Киев, 1986. 20 с.
- Кочерган 2001: Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ. 2001. 368 с.
- Кухаренко 2004: Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту. Навчальний посібник для студентів старших курсів факультетів англійської мови. Вінниця, 2004. 272 с.
- Кучеренко 1997: Кучеренко Т. Особливості синтаксичних зв'язків між компонентами фразеологізмів / Т. Кучеренко // Проблемні питання синтаксису: Зб. наук. праць / Відп. ред. Н.В. Гуйванюк. – Чернівці: ЧДУ, 1997. – С.219-223.
- Левицька 2016: Левицька І. Основні групи лексичних діалектизмів у романі Володимира Лиса «Соло для Соломії» Студентський вісник 2016. № 40. Тернопіль. С. 166–168. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/11929/1/Levitska.pdf>
- Левченко 2007: Левченко О. П. Символи у фразеологічних системах української та російської мов: лінгвокультурологічний аспект : дис. ... д-ра філол. наук :

10.02.02 / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Львів, 2007. 465 с.

Лексикологія: Лексикологія. URL: <https://esu.com.ua/article-54125>

Лис 2011: Лис В.С. Століття Якова [Текст]: [роман] Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2011. 236 с.

Лис_2015: Лис В. С. Соло для Соломії: роман. Передм. Т. Прохаська. 2-ге вид. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. 368с.

Макар 2019: Макар О. Діалектизми у романі Володимира Лиса «Століття Якова». *Українська мова в просторі й часі : матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, 17–19 квітня 2019 року*, Львів. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. С. 100–102.

Марковська 2009: Марковська А. В. Лінгвокогнітивна сутність фразеологізмів сучасної німецькомовної преси. *Збірник Всеукраїнської науково-практичної конференції «Концептологія в системі гуманітарних наук» (26–27 березня 2009 року)*. Полтава: ПДПУ, ФОП Гаража М.Ф., 2009. С. 56–59.

Матвіяс 2008: Матвіяс І. Г. Відображення особливостей говорів у мові української художньої літератури. *Мовознавство*. 2008. № 6. С. 3–12.

Муромцева 1998: Муромцева О. Про деякі активні процеси в словниковому складі української літературної мови кінця 80–90–х років ХХ ст. *Українська мова: з минулого в майбутнє*. Київ, 1998. С. 115–116

Олійник 1971: Олійник І. С., Сидоренко М. М. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний словник. Київ : Радянська школа, 1971. 352 с.

Олійник 1989: Олійник І. С., Іваненко В. К., Рожило Л. П., Скорик О. С. *Методика викладання української мови в середній школі*. Київ: Вища школа, 1989.

Остапенко 2012: Остапенко Н. М. Технологія сучасного уроку рідної мови : навч. посібник / Н. М. Остапенко, Т. В. Симоненко, В. М. Руденко. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 248 с.

Пентиліук 2005: Методика навчання української мови в середніх навчальних

- зкладах / За ред. М. Пентилюк. Київ, 2005. 400 с.
- Пентилюк 2007: Пентилюк М. І., Окуневич Т. Г. Сучасний урок української мови Харків: Вид. група “Основа”, 2007. 176 с.
- Поліщук 2020: Поліщук Н. Актуалізація терміної лексики в мові сучасної української преси. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Львів, 2020. Вип. 72. С. 25–34.
- Полюжин 2006: Полюжин М. М. Про синкретичні теорії концепту. *Проблеми романо-германської філології* : збірник наукових праць. Ужгород : ЛПРА, 2006. С. 5–22.
- Пономарів 1993: Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. Київ: Либїдь, 1993. 247с.
- Прадїд 2011: Прадїд Ю. Ф. Історія дослідження української фразеології (50–80-ті роки ХХ ст. *Сучасні проблеми фразеології та фразеографії* : матеріали Міжнародної наукової конференції «Українська лексикографія в загальнослов’янському контексті: теорія, практика, типологія» (м. Київ, Інститут української мови, 12–13 травня 2011 р.) / відпов. ред. канд. філол. наук. І. С. Гнатюк. Київ, 2011. С. 50–73.
- Пулатова 2014: Пулатова Л. Й. Полонізми у мовно-поетичній картині світу Володимира Лиса (на матеріалі роману «Століття Якова»). *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]*. Серія: Філологічна. 2014. Вип. 48. С. 229–231.
- Редін 1989: Редін П. А. Фразеологизмы с пространственным и временным значением в современном украинском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02. Харьков, 1989. 24 с.
- Савченко 2013: Савченко Л. В. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови: етимологічний та етнолінгвістичний аспекти : монографія. Сімферополь : Доля, 2013. 600 с.
- Самойлович 2000: Самойлович Л. В. Українська фразеографія ХІХ – поч. ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2000. 20 с.

- Селіванова 1999: Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). Київ : Вид-во Українського фітосоціологічного центру, 1999. 148 с.
- Селіванова 2004: Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) : монографія. Київ; Черкаси : Брама, 2004. 376 с.
- Селіванова 2008: Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.
- Скрипник 1973: Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. Київ : Наукова думка, 1973. 279 с.
- Смєнова 2021: Смєнова Л. В. Актуалізація та пасивізація дієслівної лексики в кінці XX – на початку XXI століття. *Людина, суспільство, комунікативні технології : матеріали IX міжнар. наук.-практ. конф. (21–22 жовтня 2021 р.)*. Харків : ДІСА ПЛЮС, 2021. С. 171–174.
- Соколовська 2005: Соколовська С. Ф. Норми реалізації фразеологічних одиниць у тексті. *Вісник Житомирського держуніверситету*. Житомир : ЖДУ, 2005. Вип. 22. С. 92–95.
- Соловйова 2020: Соловйова Ю.Р. Колишні та сучасні значення слів-історизмів. *International scientific e-journal*. 2020 URL: <https://www.ukrlogos.in.ua/10.11232-2663-4139.09.07.html>
- Стаховська 2015: Стаховська Н.Ф. Зміни у лексико–семантичній структурі української мови. Дніпродзержинський державний технічний університет. URL: http://www.confcontact.com/2015-nauka-v-informatsionnom-prostranstve/fl2_stahovska.htm
- Стишов 2019: Стишов О. А Динаміка лексичного складу сучасної української мови. Лексикологія. Лексикографія: навч. посіб. Біла Церква : «Авторитет», 2019. 198 с.
- Струганець 2002: Струганець Л. В. Динаміка лексичних норм в українській лексикографії XX століття. Дис. докт. філол. наук.: 10.02.01. Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ. 2002. 427 с.

- Таран 2018: Таран А. А. Роль вторинної номінації в оновленні українського лексикону. Мовознавчий вісник. Збірник наукових праць. Випуск 24-25. Черкаси 2018. С. 87-92.
- Титаренко 2021: Титаренко О. І. Особливості динаміки лексичної норми в сучасній українській літературній мові. Магістерська робота. Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка. 2021. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Tytarenko_Oleksandr/Osoblyvosti_dynamiky_leksychnoi_normy_v_suchasni_ukrainskii_literaturnii_movi.pdf
- Тодор 2003: Тодор О. Г. Явища семантичної трансформації та стилістичної транспозиції в українській мові 90-х рр. XX століття. *Наукові записки*. 2003. Т. 22. Ч. 1. С. 13–16.
- Томіленко 2013: Томіленко Л. Призабуті номінації в сучасній українській мові . Л. Томіленко. Українознавство. 2013. № 3–4. С. 69–71. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukr_2013_3-4_12
- Тулузакова 2015: Тулузакова О.Г. Актуалізація лексики: стан дослідження проблеми. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія : Філологія. Мовознавство. 2015. Т.255. Вип. 243. С.92–96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufm_2015_255_243_19
- Ужченко 2005: Ужченко В.Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови: Посібник для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів / В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. Луганськ: Альма-матер, 2005. 400 с.
- Ужченко 2007: Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови : навчальний посібник. Київ : Знання, 2007. 494 с.
- УМЕ 2000: Українська мова : енциклопедія. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2000. 752 с. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm> (дата звернення: 19.03.2019).
- Хома 2011: Хома Н. Ономастичний простір в українських фразеологізмах (прислів'ях, приказках). *Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія*. Івано-Франківськ, 2011. Вип. 29/31. С. 411–413.

- Цапок 2004: Цапок О. М. Мовні засоби репрезентації концепту краса в поезії українських шістдесятників : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2004. 20 с.
- Шевченко 1987: Шевченко Л. Ю. Структурно-семантические особенности фразеологических единиц сочинительного типа (на материале украинского языка) : атореф. дис. ... канд. филол. наук. Киев, 1987. 20 с.
- Шевченко 2006: Шевченко И. С. Подходы к анализу концепта в современной когнитивной лингвистике. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія*. 2006. № 724. С. 192–195.
- Шевчук 2000: Шевчук С. В., Шкурятяна Н. Г. Сучасна українська літературна мова: Навч. посібник / С. В. Шевчук, Н. Г. Шкурятяна. – К.: Літера, 2000. – 688 с.
- Шутак 2014: Шутак Л. Вторинна номінація як проблема сучасного теоретичного мовознавства. *Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]*. Серія : Філологія (мовознавство). 2014. Вип. 20. С. 68-74. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2014_20_16
- Юрченко 1984: Юрченко О. С. Формування фразеологічного фонду української літературної мови (кінець XVIII – початок XIX ст.). Харків : Вища школа, 1984. 208 с.
- Яцьків М. Ю. Фразеологія художньої прози закарпатоукраїнських письменників Мирослава Дочинця та Дмитра Кешелі: лінгвокультурологічний аспект: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2021. 249 с.